

Aleinu L' Shabeiach

Improving Ourselves,
Improving the World

עלינו לשבח לאדון הכל
IT IS UPON US TO PRAISE
THE MASTER OF ALL

Shabbat Shuva 5767
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsweb.org

Articles and Books Used in Preparation and Recommended for Further Study

Books:

- Macy Nulman. *The Encyclopedia of Jewish Prayer*. (Jason Aronson.1996)
R. Dr. Elie Munk. *The World of Prayer*. (Feldheim. 1953)
R. Alexander Shternbuch. *Avodah SheB'Leiv*. (1995)
R. Uri Weissblum. *Ha'Aras Ha'Tefillah*. (Sagnon Publishers)
R. Yitzchak Yaakov Fox. *Tefillah K'Hilchesa*. (1989)
R. Shimshon Dovid Pinkus. *Nefesh Shimshon*. (2004)
Abraham Millgram. "The Synagogue's Confrontation With the Church" in *Jewish Worship*. (Philadelphia. 1971)
Stefan C. Reif. "From Printed Prayers to Pietistic Ones" in *Judaism and Hebrew Prayer* (Cambridge U. Press)
R. Yisroel Bernath. *Joshua's Prayer*. (MiYaD Publishing. 2001)
Alexander Altmann. "Changes in the Pattern of Life" in *Moses Mendelssohn*. (U. of Alabama Press. 1973)
Shlomo Ashkenazi. *Dor Dor U'Manhigan*. (Don Publishers. 1977)

Articles:

- "*Aleynu Ke-Shabbea'ah*." Encyclopedia Judaica (1971)
Dr. Shlomo Tal. "*Aleinu L'Shabeiach*." Areshet v. 4
R. Menachem Weinstock. "*Tefillat Aleinu L'Shabeiach*." Areshet v. 5
Naftali Vieder. "The Use of Gematria Against Christianity and Islam." Sinai v. 76
Yaakov Olbaum. "On Two Corrections in the Prayer of *Aleynu*." Tarbitz v. 42

BETWEEN PESACH AND SHAVUOS THE OMER IS COUNTED (P. 282). ON TISHAH B'AV, EICHAH AND KINNOs ARE RECITED. ON PURIM, THE MEGILLAH (P. 706) IS READ.

Stand while reciting 'It is our duty ...' (commentary on p. 158).

עלינו

It is our duty to praise the Master of all, to ascribe greatness to the Molder of primeval creation, for He has not made us like the nations of the lands and has not emplaced us like the families of the earth; for He has not assigned our portion like theirs nor our lot like all their multitudes. (For they bow to vanity and emptiness and pray

bow while reciting 'but we bend our knees,' knees, bow, and acknowledge our thanks before the King Who reigns over kings, the Holy One, Blessed is He. He stretches out heaven and establishes earth's foundation, the seat of His homage is in the heavens above and His powerful Presence is in the loftiest heights. He is our God and there is none other. True is our King, there is nothing beside Him, as it is written in His Torah: 'You are to know this day and take to your heart that HASHEM is the only God — in heaven above and on the earth below — there is none other.' Therefore we put our hope in You, HASHEM our God, that we may soon see Your mighty splendor, to remove detestable idolatry from the earth, and false gods will be utterly cut off; to perfect the universe through the Almighty's sovereignty. Then all humanity will call upon Your Name, to turn all the earth's wicked toward You. All the world's inhabitants will recognize and know that to You every knee should bend, every tongue should swear. Before You, HASHEM, our God, they will bend every knee and cast themselves down and to the glory of Your Name they will render homage, and they will all accept upon themselves the yoke of Your kingship that You may reign over them soon and eternally. For the kingdom is Yours and You will reign for all eternity in glory as it is written in Your Torah: HASHEM shall reign for all eternity. Chazzon — And it is said: HASHEM will be King over all the world — on that day HASHEM will be One and His Name will be One.

אל תירא

Do not fear sudden terror, or the holocaust of the wicked when it comes. Plan a conspiracy and it will be annulled, speak your piece unchanged, and even till your ripe old age, I shall endure. I created you and I shall bear you; I shall endure and rescue.

In some congregations the following is recited after Aleinu:

אל תירא Do not fear sudden terror, or the holocaust of the wicked when it comes. Plan a conspiracy and it will be annulled, speak your piece unchanged, and even till your ripe old age, I shall endure. I created you and I shall bear you; I shall endure and rescue.

THE MOURNER'S KADDISH

In the presence of a minyan, mourners recite the Mourner's Kaddish (see Laws §119): (A transliteration of this Kaddish appears on page 1043, commentary on p. 57.)

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמון בעלמא די ברא כרענתה. ומלך מלכותה, בתיבון ובימיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב. ואמרו: אמן.

BETWEEN PESACH AND SHAVUOS THE OMER IS COUNTED (P. 282). ON TISHAH B'AV, EICHAH AND KINNOs ARE RECITED. ON PURIM, THE MEGILLAH (P. 706) IS READ.

Stand while reciting 'עלינו' (commentary on p. 158).

עלינו

לשם לארזי הכל, לתת גדלה ליוצר בראשית, שלא עשונו כגווי הארצות, ולא שמונו כמשפחות הארצות. שלא שם חלקנו בהם, וגודלנו בכל המונם. (שם משפוחים להכל וריק, ומתפללים אל אל לא יושעי.)

Bow while reciting

אמרו: אמן, ומשב וקרו בשמים ממעל, ושכינת עז בגבוי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. שהוא נוטה שמם ויסר ארץ, ומשב וקרו בשמים ממעל, ושכינת עז בגבוי מרומים. לא אלקינו, אין עוד. אמת מלכנו, אפס וולחו, פתוב בתורתו; ודעת היום והשבת אל לבבך, כי יהיה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מפתח, אין עמו.

עלינו

יהיה יהוה אחד ושמו אמן. לתן עולם במלכות שדי. וכל בני בשר יקראו בשם, להפנות אליך כל רשעי ארץ. יהיו וידעו כל יושבי תבל, כי לך חכרע כל בך, תשבע כל לשון. לפניך יהוה אלקינו יברעו ויפלו, ולכבוד שמך יקר יתנו. ויקבלו כלם את עול מלכותך, ותמלך עליהם מנחה לעולם ועד. כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד, פתוב בתורתך; יהוה ימלך לעלם ועד. ונאמר: ויהי יהוה למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אמן.

Some congregations recite the following after Aleinu:

אל תירא * מפתח פתאם, ומשאת רשעים פי תבא. עזנו עצה וקפר, דברנו דבר ולא נקום, פי עמנו אלה ועד וקנה אני הוא, ועד שיהי אני אספל, אני עשיתי ואני אשאת, ואני אספל ואמלט. קדיש יתום

קדיש יתום

In the presence of a minyan, mourners recite the following after Aleinu: (see Laws §119):

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמון בעלמא די ברא כרענתה. ומלך מלכותה, בתיבון ובימיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב. ואמרו: אמן.

(1) Isaiah 45:20. (2) 51:13. (3) Deuteronomy 4:39. (4) Cf. Isaiah 45:23. (5) Exodus 15:10. (6) Zechariah 14:9. (7) Proverbs 3:25. (8) Isaiah 8:10. (9) 46:4.

NEFESH SHIMSHON (2) (ענין שני)

עד כדי כך גדול שבת זה, שבתשובת הגאונים (שערי תשובה מתשובות הגאונים סי' לד) הובאה תמיהה - כיצד יתכן שגם בחו"ל נאמרת תפילת "עלינו לשבח", הרי לכאורה שבת מרום כזה לא ניתן לומר אלא במקום הקרוב אל השי"ת - ארץ ישראל, וכמו שמצינו ביהושע שלא אמרה עד שלא נכנס לארץ (ועיי"ש תירוץ הגאונים).

TA'AMEI HA'MINHAAGIM (3) (ענין שלישי) (קט"ו)

קט"ו טעם שפותחין הארון בתפלת "עלינו" שאומרים במוסף לר"ה ויוה"כ ואין פותחין בכל השנה, לפי שמעלינו לשבח" הוא שבת גדול ביותר, על בן אין פותחין הארון לאמירתו אלא בר"ה ויוה"כ כדי להגדילו בעיני העם ויאמרוהו על ידי גם בשאר ימות השנה בכוונה יותר גדולה * (לבוש סי' קל"ג):

SHULCHAN ARUCH - R' YOSEF KARO (4) (ענין רביעי) (א"ח סי' ס"ה) (1576-1578)

ב (ח) יקרא קריאת שמע ונקנס לבית הקנסת ומצא צבור (ט) שקורין (ג) קריאת שמע, צריך לקרות עמקם (י) פסוק ראשון, שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל על מלכות שמים עם חבריו.

MISHNA BERURA - CHOFETZ CHAIM (5) (ענין חמישי) (כ"ה) (1833-1933) (POLAND)

הדין (יג) שאר דבר שהצבור אומרים, כגון "תהלה לדוד" או (ג) "עלינו", קורא עמקם, שכן דרך ארץ: "הוא (ט) שקורין קריאת שמע. והוא (יג) שאר דבר שהצבור אומרים, כגון "תהלה לדוד" או (ג) "עלינו", קורא עמקם, שכן דרך ארץ: "

ARUCH HA'SHULCHAN (6) (ענין שיששי) (ס"ה) R' YECHIEL MICHEL EPSTEIN

ן כשנכנס לבחב"נ ושומע שציבור קורין ק"ש אפילו אם הוא כבר קרא מ"מ מחויב לוטר עם הציבור פסק של שמע ישראל שלא יראה כאילו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם חבריו וכן אם הוא בבחב"נ שלומד או אומר התנאים או שארי דברים שראוי לפסק בהם כשיגיע הציבור לשמע ישראל עונה עמהם בחד אבל אם הוא עוסק במקום שאינו ראוי להפסיק כמו מברוך שאמר ואילך פסק רבינו הב"י בסעיף ב' שלא יפסיק אלא בשעה שהציבור עונים שמע ישראל ואם ניגון זה על התיבות שעומד שם שיהא נראה כאלו קורא עמהם עב"ל וי"א דמפסיק אפילו באמצע ברכת ק"ש לענות שמע ישראל עם הציבור [ב"ח ומג"א: סק"ד] ואנו אין נוהגין כן מיהו בפסקי דומרה ודאי יש להפסיק ורבינו הב"י הולך לשיטתו בסו' נ"א דאין להפסיק בפסד"ו בעניית אמן אבל כבר בארנו שם דאנו עונים אמן ע"פ האר"י ו"ל ע"ש א"כ לא גרע עניית שמע ישראל מעניית אמן ודע שיש רוצים לומר הכל דבר שהצבור אומרים כמו תהלה לדוד עונים עמהם [מג"א סק"ג] ואנו אין נוהגין כן רק בשמע ישראל ובעלינו כשאמרים ואנחנו כורעים צריך לכרוע עמהם כמו במורים משום דלא ליהחויי שכל העם כורעים והוא אינו כורע ויש נוהגים לומר גם עלינו עם הציבור:

MISHNA BERURA (7) (ענין שביעי) (ס"ה) (ענין שמיני) (קל"ז, ס"ה)

(ח) פכונה. ויש לומר "עלינו" באימון וביראה, כי כל צבא השמים שומעים, והקדוש ברוך הוא עומד עם פמליא של מעלה וכלם עונים ואומרים "אשרי העם שפכה ל אשרי העם" כו' [מ"מ]:

OTZAR HA'BRAS (9) OTZAR HA'BRAS
 U'MINHAGIM (10) OTZAR HA'BRAS
 מהר"ל שאין לברוע בכל יום באסרו ואנחנו כורעים,
 כי אין כורעים אלא במקום שתקנו חכמים (מטה טשה
 סי' ר"ב). הפסוקים אחר עלינו הם אל תירא וגו'
 נוספו ע"פ ספר זכרון ציון וע"פ הא דאיתא במדרש
 אסתר, אמר להם אמרו לי פסוקים, פתח הראשון
 ואמר אל תירא מפחד פתאוב, פתח השני ואמר
 עוצו עצה ותופר, פתח השלישי ואמר ועד זקנה אני,
 ושמת מרדכי כי בשורות טובות בשרותו. נוהגין בשמלין
 תינוק אומרים בסוף עלינו, שאו אינו עוד מנווי הארצות
 ונמנה לעם ישראל (ה"א תשרי סי' ט').

BIUR HALACHA (10) ביאור הלכה
 (גרסא ד')

וְשִׁמְעֵי מִצְוֵי הַבְּרִי

טעם במה שנהגו בכמה מקומות [לומר] אחר קריש לכהן עלינו לשבח, הינו שלא
 יטעו חס ושלום כמה שאנו יוצאין נגד הלקנה ושמחין נגדה שיש שום חשש
 רעיון שאנו נוהגין כבוד ללקנה, לכהן אנו אומרים עלינו לשבח ומסמיין "כי ה'
 הוא האלהים בשמים ממעל וגו' אין עוד", ומה שאנו יוצאין הוא רק כדי
 לראות גבורות של הקדוש ברוך הוא שהוא מאיר ברוחנו לכל באי עולם,
 ונקנינו שפאמר "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה".

תשובות הגאונים - שפרי תשובה סימן מג

R' HAI GAON (TESHUVOS HA'GEONIM) (11) 1038

וישאלתם לענין עירובין וידים בשלמא שלמה המלך תקן עירובין וידים יהושע תקן עירובין וידים ולא הוא
 מתקנה רבנן אלא יהושע תקנו כשנכנסו ישראל לארץ שיאמרו זה התיקון להבדיל בין משפחות האדמה וגו'
 הארצות ושכבר קבלו עליהם אלוה ועל כך תקן לפני מלך מ"ה הקב"ה שמשתחרים מה שלא היו משתחרים
 בה"ל אבל עירובין וידים שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידים תקן משום סוד תרומה אלא עירובין האך
 תקן שלמה וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינה עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם בה"ל
 ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו האי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין
 האך לא היו נוהגים קודם:

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי דאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות
 ובאריבים ובכמה מיני צרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה
 להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים כמו ששינו ארבעה דברים פטורים במחנה מביאין עצים
 מ"מ ופטורים מנטילת ידים ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול וכו' תקן
 להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן.

KOL BO-R' ARON b. YAKOV HAKOHEN (12) כול בו (10' 16)

(LUVEL 1262-1235)

ואחר כל התפלות אומר עלינו לשבח, בפרק ר' אליעזר אומר שבח גדול יש בעלינו לשבח על כן צריך
 לאומרו מעומד, ותמצא עלינו עולה בגימטריא ומעומד, ושמעתי שיהושע תקנו בשעה שכבש יריחו חתם
 בו שם קטנותו למפרע, ע' עלינו ש' שלא שם, ו' ואנו כורעים ה' הוא אלהינו, והאומר אבל אנו כורעים
 טועה. אמת מלכנו כד אמרינן גבי ה' אלהיכם אמת כדכתיב (דברים ד, לט) וידעת היום, ואין אומר
 ככתוב בתורתך לפי שכל המלה מד ברית בנסתר והמקרא בנוכח. והאומר בתורתו יפה כוון.

ARUGOS HA'BOSEM (13) ארוגוס
 R' ABRAHAM b. AZRIEL (תקנא)
 (PRAGUE d. 1235)

א. עלינו לשבח, כל איש הירא את ה' ישים על לבו תבונת השכל וישים לבו
 כבשר דך לבב ויכוין מאד מאד כשיאמר עלינו לשבח, כי שיר השירים הוא
 ויהושע משרת האלהים יסדו¹¹ כשנכנס לארץ הקדושה וראה כי תקת הגוים הבל הוא
 ואליהם תהו בלא יוכלו להציל עובדיהם, התחיל לפרוש כפיו השמימה וכרע על
 ברכיו באימה ואמר בקו' רם בניגון המשמת הלב לכוין עלינו לשבח¹². ומסני עונותינו
 הרבי¹³ כאשר למד ממש הענין אשר יסד מימור שיר ליום השבת חשש של
 ליום השבת¹⁴ באמצעיתו, מן יבינו מי עשהו, כך עש¹⁵ הוא אלהינו, מואנו כורעים,
 ש' משלא עשאנו מעלינו¹⁶ לשבח, עד תמלך בכבוד, תרי בכבוד יהושע. ויסדו
 בקנביו תיבו, רמו מעלינו לשבח עד תמלך בכבוד, ככתוב בתורה¹⁷ ה' ימלך כו'
 כמניין בן נון¹⁸, ומשה רבינו מסרו ליהושע הענין משרתו שנ' ומשרתו יהושע בן
 נון גער לא ימיש¹⁹, ומסר לו שפרי בינה. ע"כ יתכין האדם בכל לבבו לשורר לבוראו
 בזה השיר מפואר ומתחד ומקודש ומרומם.

R' ELIAZAR b. YEHUDAH (WORMS 1164-1232)

[קלבן מלכויות] עלינו לשבח לאדון הכל כל איש הירא את דבר השם ישים אל לבו תבונת השכל, וישים לבו בבשרו ויכוין מאד מאד כשיאמר עלינו לשבח, כי שיר השירים הוא, ויהושע איש האלהים יסדו: כשנכנס לארץ הקדושה, וראה כי חוקות הגוים הבל הם ואלילים תהו בלא יוכלו להציל עובדיהם, התחיל ועמד תרן לפרוש כפיו השמימה וכרע על ברכיו בארמה, ואמ' בקול רם בניגון המשמח הלב לכוין עלינו לשבד ומפני ענותו הגדולה אשר היה בו, כאשר למד ממשה ענו מכל האדם אשר יסד מזמור שיר ליום השבו משה, אך "ליום" מפסיק פן יבינו מי עשאו, כך היה יהושע ענו, ויסד עלינו לשבח בשמו הושע למפרע עלינו לשבח, שלא שם, ואנו כורעים, הוא אלהינו, ויסד קנ"ב תיבות מן עלינו עד לעולמי עד תמלן בכבוד כמנין ב"ן נו"ן, וחסר ו' בנו"ן כי ב"ן נו"ן יסד התיבות, על שם למ"ם נו"ן למד רבו התורה, מ' יו הלוחות הראשונות ובמ' יום הלוחות האחרונות נו"ן ומסרם לנו"ן שנים, כך משרתו יהושע לא ימש מתן האהל, ומסר לו נ' שערי בינה חסר א', והיה עומד לפניו כמלאכי השרת שאין להם קפצים כמו ו'. על כ יתכוין האדם בכל מאודו לשורר לבוראו בזה השיר מפואר ומהודר ומעוטר ומקודש ומרומם.

CHAREIDIM (15) תחרידין

ובכניסתם לארץ הקיפו את עיר יריחו, והיו אומרים עלינו לשבח מראשו לסופו ומסופו לראשו, ונפלה חומת העיר תחתיה, ונכנסו בעיר ושרפוה באש*). ועמדה תמה להם לעיני כל העולם בדבור קל שאמר לו יהושע שמש בגבעון דום, ודוד הוא הקטן עם יפה עינים לא למד במלחמה. מסר ה' בידו את הפלישתי איש מלחמה מנעוריו ואין כמוהו. עוד העיד הפתוב על דוד שהיה מפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת (שמואל"ב כ"ג ח'). וכמה נפלאות אין להם מספר עשה עמנו יתברך, הנסים כתובים בספרי הנביאים.

CHIDA - R' CHAIM YOSEF DOMI AZULAI (1806 ITALY) (16) חידא (מסין רוכה)

ב'. מצאתי תשובת רבינו הא"י גאון כת"י ארוכה ושם כתב הגאון עלינו לשבח תקנו יהושע לאחר שהנחיל הארץ לישראל, ואחר החרבן תקנו רבן יוחנן בן זכאי לומר בכל יום וגרסינן בעירובין ומני מגורי ריב"ז שבחא דהדורא דארעא לבתר צלותא אתקן. ויש לומר אותו בכונה בעטיפת ראש מפני שאין שבח כמוהו ליוצרנו ועלה על כל השבחות שבעולם, והאריך שם הגאון בסודו הרבה, ובש"ס עירובין דקמן לא אשכחן הא דמייתי הגאון ז"ל:

AVODA SHE'BLEIV (17) אבודה

עלינו לשבת: עלינו לשבח הוא שבה גדול שתיקן יהושע כשהכניס את ישראל לארץ ונמובא בסידור הר"ש מגרמייזא דלפיכך יש בעלינו קנ"ב תיבות כמנין "בן נו"ן" ושבח זה הוא ג"כ מעיקר תקוני התפלה ומי שעינים להם ולו יראו בכתבי האר"י ז"ל יראה גודל תקונה בעולמות העליונים ודרך כלל מבואר שע"י שבה זה אנו משברים הקליפות ומכניעים אותם שלא יתאחו בשפע היורד מעולמות העליונים הקדושים בכה תפלתינו שהתפללנו מהתחלת התפלה עד עתה.

עלינו לשבת: כלומר חובה עלינו לשבח לה' שהוא ארון הכל (א"ר) יהושע תיקן תפלת עלינו בשעה שנכנסו ישראל לארץ ואמר עלינו לשבח לאדון הכל שהוא ארון וברשותו לעקור שבעה אומות ולהכניס ישראל, כי עד שנכנסו ישראל לארץ השי"ת היה מתואר בשם גדול שהארץ ומלואה שלו ועתה כאשר גבר עלינו חסדו והכניסנו אל הארץ ועקר את השבעה אומות הוא בבחינת ארון וכן אברהם אבינו בבשורת הארץ קרא להשי"ת ארון (שפתי כהן) ובפשוטו השבה הראשון הקודם לכל הוא שהקב"ה הוא ארון הכל והוא שליט על הכל ורק אחרי ההכרה זו אפשר לחקור למה ובשביל מה הקב"ה יצר בראשית.

TALMUD YERUSHALMI (18) יוסי (2:14)

COBBAM (19) קרבן ה' (2:14) HA' EIDA בתקיעתא דרנ' סדר מוסף שסידר רב וקרי ליה תקיעתא שבמוסף טוקטין:

דתנינן ובחג נידונין על המים. מילתיה דרב אמרה כולהם נידונין בר"ה וגזר דינו של אחד מהן מתחתם בר"ה. דתני בתקיעתא דרב זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון כי הק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. ועל המדינות בו יאמר אי זו לחרב ואי זו לשלום אי זו לרעב ואי זו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות ודלא כר' יוסה דר' יוסה אמר יחיד

TALMUD YERUSHALMI (20) יוסי (2:14) א"ר

יוסי בי רבי בון מאן סבר בראש השנה נברא העולם רב דתני בתקיעתא דבי רב זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון וכו' הוי בראש השנה נברא העולם. רבי יוחנן לא אמר כן אלא מלכות מצרים ומלכות רומי היו עושין מלחמה אילו עם אילו אמרו עד מתי אנו הורגין בפולמוס זה עם זה בואו ונתקין שכל מלכות שתאמר לשר צבא שלה פול על חרבך וישמע לה תתפוס המלכות תחילה דמצרים לא שמע לוי

OTZAR MINIM (21) אורי ד' (2:14) ומהל' פ'

עלינו לשבח: שבת לה' בסוף תפלת ערבית שחרית ומנחה, ובתפלת מוסף של ר"ה בתחלת סדר מלכות זכרונות ושופרות (ע"י העניית פ"ב ג'). בפרק דר"א אומר: שבת גדול יש בעלינו לשבח עכ"ל, ויש לאמרו מעומר, "עלינו" בנימטריא ומעומר. מסורת עתיקה חבר השבח הזה יהושע בן נון בשעת שכבש יריחו, ומרומו שמו למפרע עלינו לשבח, שלא שם, ויאחנו כורעים, הוא אלהינו (רשב"ץ בשו"ת על התפלה ס"י רנ"ג, הרוקח, ארחות חיים, כלבו ס"י ט"ו). מנשה בן ישראל אומר כי אנשי כנסת הגדולה יסרו עלינו, וכן נראה משלשן שלך מלכי המלכים שזכר באותו הזמן בדניאל (ב' ל"ו). לדעת מנדלסון נתחבר בזמן הבית בעת שהיו כורעים ומשתחווים בבית המקדש, וגם ראייה כי לא נזכר בו בקשה לענין הבית והנאולה. ענין אמירתו בסוף התפלות לא נזכר מרב עמרם נאון ולא מהרמב"ם, וגם בתפלת ר"ה אמר ר"ע נאון כי במקום שיש ש"ץ אין היחיד אומר (סדר רב עמרם 46).

TUR - R' YAAKOV b. ASHER (22) אור (אור ס' קלד) (1269-1343)

(6) ואומר עלינו לשבח (א) וכשיגיע אל אל לא יושיע יפסיק מעט קודם שיאמר ואנו כורעים ומשתחווים [א] כדי שלא יהא נראה כאילו חוזר למעלה. ויש אומרים וכסא כבודו בשמים ממעל ואין לומר כן אלא ומושב יקרו וכן הוא הנוסח בספר היכלות. ונפטרינן לבתיהן לשלום (ב).

'MACHZOR OF THE RAV" (23)

25. The second paragraph of Aleinu should begin with the words "And" therefore, because it is a direct continuation of the first paragraph and should thus be attached to it. Such is not the case, however, when this paragraph is recited as part of the Shemoneh Esrei of Mussaf on Rosh Hashanah, as there it stands on its own (R' Menachem Gopin).

R' YAAKOV (24) EMDEN (GERMANY 1617-1776) אורי ד' ק"ד

בין פקדו ונמו סמו נר"ם על כן נקוה על כן נקוה לך וי אלהינו לראות מהרה בתפארת ענה להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות ופנתון. לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמחה. להפנות ארצה פלר שעי ארץ. יפירו וידעו כל יושבי תבר כי לך תכרע כל בדה תשבע כל לשון. לפניה וי אלהינו יקרעו ויפולו. ולכבוד שמך יקר יתנו. ונקבלו כלם את על מלכותך. ותמלוך עליהם מתרה לעולם ועד. כי המלכות שקה היא וקעולמי עד תמלוך פכבוד. פכתיב בתורתך וימלוך לעולם ועד:

SANHEDRIN (25) אורי ד' (2:14)

For so we find concerning Achan, that Joshua said to him before he was executed: "My son, please give honor [to Hashem], God of Israel, and give a confession to Him." And then Scripture states: "And Achan answered Joshua and said: [In truth, I have sinned [against Hashem, God of Israel], and thus and thus, etc. [have I done]. Now, from where do we know that the confession [of Achan] brought him atonement? Why have you ruined us? God shall ruin you on this day. This implies: On this day you are ruined, but in the World to Come, you will not be ruined."

EARLY PROPHETS

each man straight ahead — and they conquered the city. 21 They destroyed everything that was in the city — man and woman, youth and elder, ox and sheep and ass — by the edge of the sword.

22 To the two men who had spied out the country, Joshua said, "Go to the house of the woman, the innkeeper, and bring forth from there the woman and all that is hers, as you swore to her."

23 So they entered — the youthful ones, the spies — and they brought out Rahab, and her father, mother, brothers and all that was hers; they brought out all her families and placed them outside the camp of Israel.

24 They burned [down] the city in fire, and everything that was in it; only the silver and the gold, and the vessels of copper and iron they gave to the treasury of the House of HASHIEM. 25 But Rahab the innkeeper, and her father's household and all that was hers, Joshua allowed to live. She dwelled in the midst of Israel until this day, because she hid the messengers that Joshua had sent to spy out Jericho.

Joshua's curse 26 Joshua adjured [the people] at that time saying, "Cursed before HASHIEM be the man who rises up and rebuilds this city, Jericho, with his oldest [child] he will lay its foundation and with his youngest he will set up its gates." 27 HASHIEM was with Joshua, and his renown was [spread] through the entire land.

7 THE CONQUEST OF AI 7:1-8:35 1 The Children of Israel respassed against the consecrated property. Achan son of Carmi, son of Zabdi, son of Zerah, of the tribe of Judah, took of the consecrated property, and the wrath of HASHIEM flared against the Children of Israel. *

2 Joshua sent men from Jericho to Ai, which is near Beth-aven, east of Beth-el, and spoke to them, saying, "Go up and spy out the land." The men went up and spied out Ai. 3 They returned to Joshua and said to him, "The entire people need not go up; about two thousand men or three thousand men should go up and smite Ai. Do not weary the entire nation there, because they are few."

4 About three thousand men of the people went up there; but they fled before the men of Ai. 5 The men of Ai struck down about thirty-six of them; they pursued them from the front of the gate until Shebarim and smote them on the downward slope. The people's heart melted and became like water. 6 Joshua tore his garments and fell on his face to the ground before the Ark of HASHIEM until evening, he and the elders of Israel; and they placed dirt upon their heads.

7 Joshua's prayer 7 Joshua said, "Alas, my Lord, HASHIEM/ELOHIM! Why did you bring this people across the Jordan to deliver us into the hand of the Amorites, to make us perish? If only we had been content to dwell on the other side of the Jordan! If you please, my Lord, what shall I say now that Israel has turned [the back of its] neck before its enemies?" 9 The Canaanite and all the inhabitants of the land will hear and will surround us and cut off our name from the earth. What will you do for Your Great Name? **

10 God's answer 10 HASHIEM said to Joshua, "Raise yourself up! Why do you fall on your face? 11 Israel has sinned; they have also violated My Covenant that I commanded them; they have also taken from the consecrated property; they have also stolen; they have also denied; they have also placed [it] in their vessels.

26

נביאים ראשונים

איש נגדו ויכלדו את העיר; ויחרימו את כל אשר בעיר מאיש ועד-
בב אשה מנער ועד זקן ועד שור ועד חמור לפי דרכו ולשנים האנשים
ב כמרגלים את הארץ אמר יהושע באו בית האשה הזוה ודעו
ב משם את האשה ואת כל אשר לה פאשר נשבעתם לה; ונבאו
בבערים כמרגלים ויצאו את רכב ואת אביה ואת אמה ואת אחיה
ואת כל אשר לה ואת כל משפחותיה ויצאו ויחזרו מוויז למחנה
ב ישראלי ויעיר שרפו באש וכל אשר בה רק ו הכפרו ונחבו וכלי
ב החדשות והכרזו נחמו אוצר בית יהוה ואת רכב חויה ואת בית
אביה ואת כל אשר לה חויה יהושע ותשב ברכו ישראל עד
היום הזה כי חזבא את המלאכים אשר שלח יהושע לרגל את-
ב יריחו; וישבע יהושע בעת ההיא לאמר אדיר האיש
לפני יהוה אשר יקום ויבנה את העיר ואת יריחו ברכו ויפדוה
ב ובצערו יצוי ויחיה;

א שמעו בכל הארץ; וימעלו בני ישראל מעל החרם ויבאו אף יהוה בבני
ב כרמי ב'ובני ב'ורח למטה יהודה מן החרם ויחורו אף יהוה בבני
ב ישראלי; וישלח יהושע אנשים מיריחו ועי אשר עם
בית און משכם לבית אל ויאמר אליהם אמר עלו ורגלו את הארץ
ויעלו האנשים וירגלו את הארץ וישבו ויעלו את הארץ ויעלו
כל העם באנשים איש או בשלשות אנשים ויעלו מן העם שמה בשלשות
ו חזבו-שמה את כל העם כי מעט תמות ויעלו מן העם שמה בשלשות
ח אנשים איש ויחזו לפני אנשי העי ויבאו מהם אנשי העי בשלשים וישו
י איש ויירדו לפני השער עד השכרים ויבאו פמודו וימסו דעם
י ויהי קומו; ויקרע יהושע שמלתיו ויפלו על פניו ארצה לפני ארון
י יהוה עד הערב ויאמר ויבאו וישאלו ויעלו עפר על ראשם ויאמר יהושע
י אהו ו אדוני יהוה למה העברת עעבתי את העם הזה את יריחו לנת
י אנתו ביד האמרי ואת יריחו ואת כל ארצו ואת כל הארץ ואת כל
י אמה ארצה אשר תפך ישראעל ערו לפני אביה; וישמעו הכהני וכל
י שכי הארץ ויבאו עליהם ויבכריתו את שמעו מן הארץ ופחדו מעשהו
י לשמך הנהל;

א זה אמת נפל על פניו; חטא ישראעל וגם עברו את בריתו עם קן אבותיו
א ותם וגם לקחו מן החרם וגם אגבו וגם פקשו וגם שמו בכל יום;

6:26. The children of the builder will die one by one in Jewish life. The extent to which the community at large is the course of the construction, starting when he lays the field responsible for the actions of an individual is the foundation and ending when he puts up its gates. Some theme of this chapter.

7:7. See Genesis 15:2. 7:9. How can You permit this desecration of Your Great Beth-el, and the curse was fulfilled (I Kings 16:34). Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

7:1. Collective responsibility is a cardinal precept in Name?

12 The Children of Israel will not be able to stand before their enemies; they will turn the [back of their] necks to their enemies because they have become worthy of destruction. * I will not continue to be with you if you do not destroy the transgressor from your midst.

13 "Arise, prepare the people and say, 'Prepare yourselves for tomorrow, for thus said HASHEM, God of Israel: There is a transgressor in your midst, Israel. You will not be able to stand before your enemies until you remove the transgressor from your midst. 14 You shall approach in the morning according to your tribes. It will be that the tribe that HASHEM singles out shall approach by families; and the family that HASHEM singles out shall approach by households; and the household that HASHEM singles out shall approach by [individual] men.' 15 It will be that the one singled out with consecrated property shall be burned, he and all that is his, because he has violated the covenant of HASHEM, and because he has committed an abomination in Israel."

16 Joshua arose early in the morning and had Israel approach according to its tribes; the tribe of Judah was singled out. 17 Then he had each family of Judah approach, and he singled out the Zerahite family; he had the Zerahite family approach by [individual] men, and Zabdi was singled out. 18 He had his household approach man by man, and Achan, son of Carmi, son of Zabdi, son of Zerah of the tribe of Judah was singled out.

19 Then Joshua said to Achan, "My son, please give honor to HASHEM, God of Israel, and confess to Him. Tell me, please, what you have done; do not withhold from me."

20 Achan answered Joshua and said, "Indeed, I have sinned against HASHEM, God of Israel; thus and thus have I done. 21 I saw among the spoils a lovely Babylonian garment * and two hundred shekels of silver and one bar of gold — fifty shekels its weight. I desired them and took them, and behold, they are hidden in the ground within my tent, with the silver beneath it."

22 Joshua sent messengers. They ran to the tent, and behold, it was hidden in his tent, and the silver was beneath it. 23 They took them from inside the tent and brought them to Joshua and to all the Children of Israel; and they spread them out before HASHEM.

24 And Joshua took Achan son of Zerah and the silver and the garment and the bar of gold and his sons and his daughters * and his ox and his ass and his flock and his tent and all that was his, and all of Israel was with him. They brought them up to the Valley of Achor.

25 Joshua said, "Why have you caused us trouble? HASHEM will cause you trouble this day." Then all of Israel pelleted him with stones, burned them with fire, and stoned * them with stones. 26 They piled a great heap of stones over him [which is there] until this day, and HASHEM relented from his flaming wrath. Therefore, he called the name of that place the Valley of Achor [Troubling] until this day.

since only he had sinned. The members of his family, like the rest of Israel, were taken to witness the punishment as a deterrent against such conduct in the future. Achan was liable to the death penalty in accordance with 1:18. 7:25. They pelleted him, burned his belongings and stoned this animals (Kushi). It should be noted that the conduct of the people at this time would set precedents, since they had a new leader and were in a new land. Therefore, deviations could not be tolerated.

יב ולא יכלו בני ישראל לקום לפני איביהם כפי הויה יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

יג מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

יד ער-הטירבם הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

טו ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

טז ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

יז ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

יח ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

יט ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

כ ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

כא ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

כב ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

כג ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

כד ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

כה ויהי-עשה הנהגתם מן היום יבואו לא אוסוף להיות עמכם אם לא תשמעו הנהגתם

7:12. Although only Achan sinned, it was regarded as a national violation of the covenant with God, because those who knew did not protest. When something is universally condemned as an unthinkable sin, even individuals would not take it lightly. Thus, Achan's sin was indicative of a general failure to treat God's word, spoken by His prophet, with the necessary gravity.

7:14. The transgressor would be identified by means of the *Crosheen*, the breastplate of the Kohen Gadol, upon which were inscribed the names of all the tribes. When

the responsible party passed in front of the *Crosheen*, the stone containing that tribe's name would grow dim. The leaders of the tribes, representing their brethren, would approach. Then would come the leaders of the indicated families, and, finally, each individual. Since Achan was from the tribe of Judah, the stone of that tribe grew dim each time Achan's representative passed by, and finally, it singled him out as the sinner.

7:21. *אָחֵר*, *Acher*, is Babylon (Genesis 11:9). 7:24. Achan's family was not liable to the death penalty,

27 ס' צור צור וטנ' צ'ן

אדמו"ר ר' מנדלי מרימנוב (נפטר תקע"ה - 1815) וכן גם תלמידו אדמו"ר ר' נפתלי צבי הורוביץ מרופשיץ (תק"כ - תקפ"ז; 1760 - 1827) היו נהגים לתקוע בשופר ולאמור שבע פעמים "עלינו לשבח" בכל שבע ההקפות של הושענא רבה באמירת "הושענות" בניגון של ימים נוראים. כשהיו מגיעים ל"ואנחנו כורעים", היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ובוכים בדמעות שליש עד שבקושי עלה ביד הקהל להשקיטם.⁴

בישיבת וולוז'ין, בחגיגת "שמחת בית-השואבה", היה הנצי"ב (ר' נפתלי צבי יהודה ברלין, ראש הישיבה) פותח את ארון הקודש ויחד עם תלמידי הישיבה היה שר "עלינו לשבח" בנעימות של ימים נוראים. כשהיו מגיעים ל"ואנחנו כורעים" היו כורעים ומשתחוים. בבית-הכנסת של הגר"א בוילנה היו כורעים ומשתחוים ב"עלינו" בעת אמירת "ואנחנו כורעים" בשמחת תורה, ערבית ושחרית.⁵

4. ע. בן צורא: מנהגי תנים, 93; אהל נפתלי, אות קלט.

5. רשומות א, 353.

FRANCE 11th c.

MACHZOR VITRI R' SIMCHA BEN SHMUEL VITRI

28

מחזור ויטרי סימן צט ד"ה עלינו לשבח

* עלינו לשבח לארון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית שלא עשאנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחו האדמה שלא שם חלקנו כהם וגורלינו ככל המוני... ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכ המלכים הקב"ה. שהוא נוטה שמים ויוסד הארץ ומושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עונו בגובהי מרומינו הוא אלהינו ואין עוד אחר אמת מלכינו ואפס זולתו ככת' בתורתך וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד: על כן נקודה לך יי' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוהך להעביר גילולים מן הארץ והאילולים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי. וכל בני בשר יקרא בשמך להפנות אליך כל רשעי ארץ יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל בוד תשבע כל לשו לפניך יי' אלהינו יכרעו ויפולו ולכבוד שמך יקר יתנו ויקבלו כולם עול מלכותך ותמלך עליהם מחר לעולם ועד. כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלך בכבוד: ושהיו שעה אחת אחר תפילתן כדתני חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפילתן ושעה אחת אחר תפילתן: ונפטרו לביתם לשלונ וכיוצא בו. יי' נחני בצדקתך למען שררי הישר לפני דרכך: א"ר יהושע בן לוי המתפלל צריך שישה: שעה אחת קודם תפילתו כדי שיכוין לבו לתפילתו. דכת' אשרי יושבי ביתך. ויושבי לשו' שהייה. כנ וישבו שרי מואב. ושעה אחר תפילתו. דכת' אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך:

29 CHIDA - R' CHAIM YOSEF DOVIA AZULAI

1806

לה יאמר אחר כל תפלה עלינו לשבח מעומד כי עלינו בגימ' ומעומד" ויאמר תיבה בתיבה. לא יאמר אבל אנחנו כורעים ומשתחוים רק יפסיק ויאמר ואנחנו משתחוים כו' יאמר ומושב יקרו ולא ישנה והוא שבח נורא מאד מלא רוזין עילאין. ועיקרו תיקנו יהושע בן נון ושוב תיקן ר"י בן זכאי לאומרו אחר תפלה כמ"ש רבינו האי גאון בתשובה כ"י ורבינו האר"י זצ"ל גילה סודו שהוא להמשיך אורות המקיפים:

R' AVROHOM GOMBINER (1637-1693) אדמו"ר פ (ז"ל)

כתוב בכתבים ש'אמרו אחר כל תפלה מנ' תפלות וכ"כ ה"ס סי' רל"ד ע"ן מנהיג שם אבל בספר שתי ידות נשם מולפת יעקב כתוב ש"ל פתחה ע"פ כ"ס. וכסוף ע"ינו יאמר סאוק ויהי ס' למך ונ' [סכוונות]. יאמר ומושב יקרו [טור]. יש לומר הוא אלהינו אין עוד כי כן כתוב בסאוק [משכ"ן]:

30 BACH - R' YOEL CIRCE S (POLAND 1561 - 1640)

ק"ג א ואומר עלינו לשבח וכו'. הטעם הוא לתקוע בלצנינו קודם שנפטרים לנתיהם יחוד מלכות שמים ושיחוק בלצנינו אמונה זו שיעביר הגילולים מן הארץ והאילולים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי כי אז גם כי יש לכל אחד מישראל משא ומתן עם הגוים עובדי עבודה זרה וגילוליהם ומלליהם לא נפנה בלצנינו אל האילולים ולא יעלה במחשבה חס ושלוש שום הרהור עבירה:

ספר סדר היום - סדר תפילת המנחה (79)

ולענין לומר עלינו לשבח יש מי שאינו אומר אותו, ואומר, שאחר שאין קריאת שמע בתפלת המנחה אין מקום לומר עלינו לשבח, כי במקום שיחדנו שם אלהינו אנו משבחים אותו שאין עוד מבלעדיו לאמת היחוד ולקיימו, אבל במקום שאין יחוד בפועל אין מקום לזה השבח. אבל אין הטעם הזה מספיק כי לא יגרע מפני שלא יחדנו שם אלהינו יתברך ויתעלה ביחוד קריאת שמע הכתוב בתורה שלא ניהד אותו בענין אחר, והלואי שיהיה האדם מיוחד שם אלהיו יתברך ויתעלה כל היום כולו באיזה צד וענין שיהיה וצדקה יחשב לו ומצוה רבה, ולמה נמנע עצמינו מלומר השבח הגדול הזה שמצאנו מתוקן וטוב ויפה, והלואי שיאמר האדם אותו כל היום כולו. ולא עוד אלא שכל עצמה של תפלה היא קרוב ליחוד בכה ובפועל, שאנו מבקשים ממנו כל צרכינו וידענו שאין אחר זולתו ובלתו יכול להפיק רצוננו מבלעדיו ומודים אנחנו בו שהוא אלהינו שחינו מסורים בידו ובשמותינו פקודות לו והוא הממית והמחיה, ואין לך יחוד גדול מזה:

33 TAMEI HA'MINHAGIN (ת' המנהגים) (ק"א)

והרב הצדיק מהר"ר מ"ם מקאסוב זצוק"ל הנהיג אשר תיכף אחר תפלת שחרית ואמרים עלינו, וגם אחר תפלת מוסף כי קריאת התורה היא הפסקת בין שחרית למוסף:

34 MISHNA BERURAH (מ"ה בורה) (ק"ב)

(ז) עלינו. מגן אברהם כתב בשם ה"ח"י שיאמרוהו אחר כל השלש תפלות, וכן נוהגין במדינתנו, מלבד בכתבי-הנסיונות גדולות שמתפללין תפלת מעריב סמוך למנחה (וע"ז לקמן סימן רלה) אין אומרים "עלינו" אחר גמר תפלת מנחה, ד"עלינו" שיאמרו אחר תפלת מעריב קאי גם אמנחה [מגן-גבורים בשם סדר-היום]. ויש פ"ה נסקאות ב"עלינו", והובא באל"ה ר"ה, ואין לשנות שום נסקא, כי כל נסקא יש לה יסוד [שם]:

35 EIMEK HA'BAHA (עמק הבאה)

אמר יוסף הכהן אוי לי אמי כי ילדתיני. כי רעה נשקפה מצרפת ושבר גדול בביאולואיש (Blois), על קיצו ועל קצירו שודר נפל. ⁵⁸⁷¹⁰⁰ ויהי בשנת תתקל"א וד' אלפים. היא שנת קע"א ואלף (1171), וילך איש אחד להשקות סוסו לעת ערב, וימצא שם גוי אחד אשר הלך גם הוא שמה, וירא היהודי ויתחלחל, ויצא מחיקו כנף עור מתחת למדיו ויראנו סוס הגוי בחשך ויירא גם הוא וישב אחר ויטאן לבוא המיטה, ויבהל הערל ההוא וישב אל אדונו ויגד לו לאמר: ראיתי איש יהודי אחד אשר השליך נער קטן המיטה אשר הרע ליהודים ואירא פן יהרגני גם אני, וגם הסוס נבעת מרגשת המים, ואבואה להגיד לך, ובביאולואיש יהודית אחת אשת חיל, פולצלינה שמה, וידע באדונו כי שונא הוא אליה

עצים חמורות סביב סביב, ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמרו אליהם: המלצו על נפשותיכם והיו כמונו ותחיו ולא תמותו. ולא אבוי לשוב מאחרי ה' אלהיהם וייסרום ויענם לראות אולי יוכלו להדיחם מעל ה' אלהי ישראל, וימאנו ויאמרו איש אל רעהו חזק ונתחוק בעד אלהינו, כי אנחנו עמו וצאן מרעייתו והי' חשוב בעינינו יעשה, כי זולתו אין אלהים. ויצו הצורך ויקחו את ר' יחיאל ברי' דוד ואת ר' יקותיאל ברי' יהודה הכהנים תלמידי רבינו שמואל ואת ר' יהודה ברי' אהרן. ויקשרום בעבותות. ויציתו אש בעצים, ותתלקח אש בעבותות אשר על ידיהם וינתקו ויצאו שלשתם. ויאמרו אל עבדי הצורך: הן לא שלטבנו ^{אש ומדוע לא נצא? ויאמרו: הן נפשנו אם תצא מזה.} ויפצרו בהם, וישבו אותם שנית אל בית המוקד, ויוסיפו עוד לצאת ויתפשו בערל אחד להביאו עמם אל המוקד, כי גבורי חיל היו, ויתחזקו הערלים ויקחותו מידם, ויכו אותם לפי חרב וישליכום אל תוך האש, ולא נשרפו גם הם גם יתר היהודים אשר היו אתם שלשים ואחת נפש, ותצא ^{נשמתם} וימותו לפני ה'. ויראו הערלים ויתמהו איש אל רעהו לאמר: אך קדושים המה כי קרשו, אצבע אלהים היא.

ור' דוד הכהן היושב באחת מערי הצורך ראה כל אלה אשר הליץ בעדם ולא להועיל, כי סאת ה' היתה וזאת היא נפלאת בעינינו. ויתר היהודים אשר בארצו נתנו אל הצורך אלף ליטרין, וספרי הקדש הצילו מידם, וחמגפה הזאת היתה תחת לודוביקו יוניאורו המלך ביום הרביעי בעשרים יום לחדש השלישי. כדברים האלה כתבו אל

סתמול שלשום, ויהי ממתרת וירכב על סוס אחד וילך אל שר העיר והוא בן בליעל וידבר אליו כדברים האלה, ויתר אפו מאד ויקח את כל היהודים והנם כארבעים איש ויתנם בבית הסתר ותדבר פולצלינה על לבם, כי בטחה בשר באהבתו אותה, כי אשת חיל היא, ולא עשתה מאומה, כי הפתג אשתו ברוב לקחה ותדבר על היהודים ששנה, ולא מצאה האשה חן בעיניו, וישנאה בלבו מאד, ויצו אל השומרים יפן יתנו את פולצלינה לבוא פנימה לדבר עמו, כי היא לבדה לא נתנה בבית הסתר, ובקש להתעלל עליהם ולא יכול, כי נמצאו עדים בדבר הרע הזה, אשר העלילו עליהם, ויבא בחור אחר ויאמר איעצך ^{היהו 100189} נא אדוני את אשר תעשה, ותוציא לאור משפט, אך אל תקח סאתם כופר.

ועתה הבא נא את העבד אשר ראה והשליכתו אל תוך מקום מלא מהמים אשר יו הכומרים עליהם, והיה אם כנים דבריו יצוף על פני המים, ואם אין ירד תחתיו. ויישב הדבר בעיני אדוני הארץ ויעש כן, ויביאו את העבד, ויצפו אותו במים ויעלוהו, ויצדיקו את הרשע וירשועו את הצדיקים, ותהום כל העיר עליהם בעת ההיא. וישלח השר איש יהודי אחד לשאול מאתם את אשר ידכם לכם לתת בעד כופר נפשם ויחיו? ויתיעצו ויאמרו, לתת לו מאה ליטרים וחוכותיהם אשר היו כמאה ושמונים. עורם מדברים וחכומר עומד על ימינם לשטנם, ויאמר אל השר אל תפן אל מנחתם, ויטב את לבו אחורנית, ולא שמע לקולם. ויצו הצורך ויתנו אותם אל בית אחד עץ* ויערפו.

ר' יעקב מהעיר אורלואנזש (Orleans) הקרובה אל הללי ה'.

ויכתבו שנית לאמר: ויהי כעלות הלהב וישאו קולם פה אחד וירונו, ויאמרו הערלים: שמענו שירכם ולא ידענו מה, אך לא שמענו כמוהו בלתי היום. ויודע באמת כי עלינו לשבת היה השיר ההוא אשר שמעו הערלים בעת הנמהרה ההיא.

בנות ישראל על הנפשות הטהורות האלה בכונה הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם, אל תלבשו עוד בגדי משי, אל תעלו שני, כי גלה כבוד מישראל, ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרפו אויבי ה'.

ויהי לימים עוד ויבואו היהודים ויקברו את עצמותם ויבכו עליהם בכי גדול כי גדל הכאב, וקבל היהודים אשר בצרפת ואיי הים את היום המר הזה ליום הספד ותענית וזכרו לא יסוף מזרעם בדבר הגאון רבנו יעקב ברי שאיר אשר כתב לאמר: גדול יהיה הצום הזה מצום השביעי (*). כי יום כפורים הוא, וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות (**).

(* נדמה למלכי לרפת ולוטומאן כתוב: מיום גדליה והיא סיפא.) (L.)

(**) על המאורע הזה נוסדה סליחה, מחלמה אמוני טלומי ישראלו והיא כמנהג פולין צמוקס יוסיכ, ולומרים אותה ג"כ במעניית ד' סיון (נסליחות פולין דפוס וויען 1818 צמוקס הס' נרשמו ססליחות טלומרים נד' צמין, וזאת צמוקס; אזל צמידור גדול דפוס פראג 1839 נדפסו, סליחות לעשרים צמין כמנהג פולין" וססליחה הזאת איננה). ויש לתמוה איך נסליחת פולין (וויען 1818, ואין ספק

MOSTE USENES (36) R נמאן (ס' קלף)
(CRACOW 1525-1572)

לאמרה בקול רם (בית-יוסף סימן נט): ב' גאסור לאדם (ה) לצאת מבית-הפנסת קדם (ו) קדשה דסדרא: הגה ואומרים אחר סיום התפלה (ג) [ג] (ז) 'עלינו לשבת' מעמד (כל-ב), ויזהר לאמרו (ח) בקנה. וכשמגיע אל 'אל לא יושיע' בפסיק מעט קדם שיאמר (ד) (ט) 'צנחנו פורעים' וכו' (טו). ואומרים (ס) (ס) [ס] קדיש יתום אחר 'עלינו'. ואפלו אין

יתום בבית-הפנסת, יאמר אותו מי שאין לו אב ואם. ואפלו מי שיש לו אב ואם (יא) יכול לאמרו אם אין אביו ואמו

ישראל 37 ISAIAH

הקבצו וּבאו הַתְּנַגְּשׁוּ יַחְדָּו פְּלִיטֵי הַגּוֹיִם לֹא יָדְעוּ הַנְּשֹׂאִים

אֶת-עֵץ פְּסִלִים וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ:

20 Gather yourselves, come and approach together, O survivors of the nations, who do not know, who carry about the wood of their graven image, and pray to a god who cannot save

(29) 36 TAZ - R' DOVID SHMUEL (POLAND, 1866-1907)

הטעם לכיון דמזכיר שם שמים על דקיקה כוי כיוון מ"ו ועל כן אין לסקסות ממוכ שוכנין דקיקה קודם ותתנו כורעים דשם סכנ יודעין שדקיקה הוה לביון הגיונים על עובדי כוכבים וסיה כבוד שמים שמזכיר חמ"כ. כ"ל

(38) SHULCHAN ARUCH

ח (ה) יי הלוחש על המכה או על החולה (ד) (ו) ורוקק (ו) [יד] ואחר כך קורא פסוק מן התורה י אין לו חלק לעוה"ב [מז] ואם אינו רוקק (ז) איסורא מיהא איכא [מז] יי ואם יש בו סבת גפשות [יז] הכל מותר :

הנה יא [יח] ו"א דכל זה אינו חסור אלא כשקורא הסמוק בלשון הקדש אבל בלשון (ז) לעז לא [דש"י נפש רבו] ומיהו דרוקק טוב לזכור ככל ענין כפרם הם מזכירין השם שאין לו חלק לעוה"ב (כן משמע מהטור לדעה ר"י) :

(40) HAYOM YOM - R. M.M. SCHNEERSON

Thursday

Tevet 9

5703

Torah lessons:

Chumash: Vayigash. Chamishi with Rashi.

Tehillim: 49-54.

Tanya: On the other hand (p. 27)...swallowed up forever (p. 29).

Our custom in *aleinu* (Siddur Tehilat Hashem p. 84) is to say "for they bow to vanity and nothingness," and markedly not to say "and pray..." This wording is followed also in Musaf for Rosh Hashana and Yom Kippur. The expectorating is after these words; the reason is that speech stimulates saliva, and we do not wish to benefit from this saliva.

Compiled and arranged by the Lubavitcher Rebbe in 5703 (1943) from the talks and letters of the Previous Lubavitcher Rebbe.

FOOTNOTES

1. A sentence which follows "for they bow..." in some versions of *aleinu*

(41) MISHNA BERURAH

ז ייכול (כד) לרק (ט) בו,

ובלבד (כה) שישפשפשו ברגליו, או שיהיה שם (כו) גמי שאם ירק לתוכו לא יהא נראה:

ז (כד) לרק בו. ובלבד שלא בשעת הפלח שמונה-עשרה, כדלעיל בסימן צו סעיף ב. ויהיה זהיר שלא ירק בפני חברו שימאס בה [חגיגה ה']. האר"י (טו) היה נוהג מרמיקה: (כה) שישפשפשו ברגליו. ובשבת שאסור לשפשף, יצמיד המנעל עליו עד שיחמצה [אחרונים]: (כו) גמי. או תבן וחול:

This argument was readily accepted by the inquisitors as convincing proof. Nevertheless, the Jews, represented by the illustrious scholar Rabbi Lippmann of Muhlhausen, successfully fought off the spurious argument and averted the condemnation of the *Aleynu* prayer. This victory, which took place in 1399, was short-lived, however. In the year 1440 the printing press was invented, and the Church sensed a new danger. A manuscript book was available to a small circle of readers, but a printed book was available to an incalculable number of readers; a printed heresy could infect a whole community. So the Church bestirred itself and introduced a strict censorship of the printed word. All books were subjected to thorough examination before printing, and approval had to be obtained from the local archbishop. The Inquisition was given the task of enforcing the censorship.

As the violence against Hebrew books increased, the Jews of Europe instituted a system of self-censorship. In 1554, at a meeting of congregational representatives at Ferrara, Italy, it was decided to establish what was generally called the *haskamah*, or the system of book approval. According to the *haskamah* no Hebrew book was to be published without the prior approval of the local authorities, consisting usually of three rabbis. The self-censorship led to the omission of dangerous words, phrases, and even longer passages from all printed Hebrew books. But the censors of the Inquisition were not always satisfied with this self-censorship. They made additional "corrections" and substituted acceptable words or phrases for those that they considered objectionable. Since the censors were frequently ignorant, they corrupted the text of many a Hebrew book, especially the Talmud, and rendered many sections of these books almost meaningless.²⁸

The system of self-censorship was also applied to the *Siddur*. By the end of the sixteenth century, the objectionable sentence—"for they worship and bow down before idols and vanity and pray to that which availeth not"—began to disappear from the *Siddur*. But children were taught in the Jewish schools to recite this sentence by heart.

Early in the eighteenth century two Jewish apostates brought charges against the *Aleynu* prayer before Frederick, king of Prussia. The king acted with moderation: he called the leading rabbis together and had them swear that the Hebrew word for vanity did not refer to Jesus. But the accusations persisted. Finally, the king ordered that the *Aleynu* prayer always be recited loudly at public services and that Christian observers be present to make sure that the offensive words are really omitted.

Since censorship was exercised with greater rigor in Christian than in Moslem lands, some of the texts eliminated or mutilated by the Christian censors have remained unaltered among the Sephardic Jews. Thus the objectionable sentence which was expurgated from the *Aleynu* prayer in the Ashkenazic prayer books is to be found in the Sephardic *Siddur*. It is interesting to note that in those modern states where censorship of Jewish prayers no longer exists the expurgated sentence of the *Aleynu* prayer has not been restored. Many Jews are still afraid lest that troublesome sentence be utilized by modern anti-Semitic elements in their eternal war against the Jews.

On the day following Mendelssohn's departure from the city a "farewell greeting" was published in the local gazette:⁶³ "At about four yesterday afternoon, Herr Moses Mendelssohn left this city on his return trip to Berlin. We had long revered him as a profound philosopher and as a man of good taste who is at home with belles-lettres. Now we admire in him, more than all learning that is vain, transient, and useless, a good and noble heart capable of friendship and open to all gentle sentiments associated with it. He did not shun any society eager to meet him . . . nor did he obtrude himself upon any. For a special reason he spoke to some of the greatest men of our city, such as his Excellency Herr Count von Keyserling and his Excellency Herr Chancellor von Korff, and everywhere he exceeded all expectations . . ." The party traveled via Danzig and early in September Mendelssohn was reunited with his wife and children, after a separation of more than six weeks. Never before had he been away from home for so long a time, he remarked in his last letter from Königsberg.⁶⁴

It is not difficult to guess the nature of the "special reason" that had prompted Mendelssohn to seek an interview with the high dignitaries mentioned in the Königsberg gazette's farewell message. He had no doubt been asked by leaders of the local Jewish community to intervene on their behalf in a case then under investigation by a government commission. Its origin lay in a royal edict of August 28, 1703, which forbade the recital of a certain phrase, "for they bow down and prostrate themselves before what is vain and futile and pray to a god who cannot help," in the *'Aleynu* prayer at the conclusion of each service. A Jewish convert to Christianity had testified that this particular phrase was meant as a slur against Jesus. To ensure the omission of this sentence from the prayer, the edict demanded that the text be recited aloud by the cantor and that the services be inspected by government-appointed Christian supervisors familiar with the Hebrew

language, who would report any failure to comply with the law. The punishment threatened for such failure was expulsion from the country.

This utterly ludicrous edict had actually been observed by the Jewish communities, so as to avoid giving any imagined offense, but the duty of supervising the services was no longer taken seriously by local authorities except in the city of Königsberg. In that city the office of governmental inspector of the synagogue had become a much coveted post, one that carried a stipend of a hundred thalers per annum and was entrusted to a series of respectable university professors of theology or oriental languages. From 1755 onward the office had been administered by one Georg David Kypke, a mediocre and somewhat pedantic orientalist, who had his reserved seat in the synagogue and attended services with the punctuality of a Prussian official. This already farcical situation was made the more absurd in 1777, when the community, in all innocence, decided to move Kypke from his accustomed seat to another one that he chose to regard as less dignified. Offended, he lodged a complaint with the Royal Ministry of State on April 5, 1777, airing not only his personal "grievance" but also reporting that the 'Aenu prayer was being recited in a sort of "muttering," rather than aloud, and that the community had failed on certain special occasions to notify him in advance of the order of service, thus making it impossible for him to prevent the recital of psalms that were in his view most unsuitable. Thus Psalm 49 (verse 13: "But man abideth not in honor; He is like the beasts that perish," etc.) was read at the memorial service for Elizabeth, empress of Russia, and Psalm 17 was recited at the service celebrating the birth of the hereditary prince of Prussia, although it was capable of a disrespectful application.

In self-defense the community submitted a testimonial written (at its request) by Mendelssohn a few weeks before his departure for Königsberg. It was entitled "Thoughts on Jewish Prayers, Especially on the 'Aenu Prayer" and did not bear his signature. The dignity with which he dealt with the subject was in stark contrast to the petty suspicions of the orientalist Kypke. "The prayer 'Aenu," Mendelssohn pointed out, "is one of the oldest prayers of our nation. It was originally instituted only for New Year's Day, as a solemn introduction to the homage paid to the Supreme Lawgiver and Judge of the World. Because of its important and sublime [*erhabenen*] content it has been adopted as the daily concluding prayer. It can be shown irrefutably, on a number of grounds, that only the heathens and their idolatrous worship are referred to in it, and not, as some enemies and slanderers of the Jewish nation falsely contend, the Christians, who like ourselves worship the King of Kings, the Holy One, blessed be He; that, moreover, no kabbalistic allusions to their [the Christians'] Messiah are found in it." The last remark was directed against the allegation that the numerical value of the word *va-rîk* ("and futile") alluded to *Yeshu* (Jesus). Mendelssohn then undertook to prove that this prayer had originated in pre-Christian times and thus could contain no anti-Christian passages.

Indeed, some authorities had attributed its authorship to a figure of such remote antiquity as Moses' disciple Joshua the son of Nun. Yet this much was certain, that the prayer must have existed at least at the time of the Second Temple. For had it been composed later one should find there some expression of hope in the rebuilding of the Temple and the restoration of the Jewish state. The text had remained unaltered, and the fact that Jews in Muslim lands recited it in exactly the same way as Jews recited it in Christian lands was a clear indication that no anti-Christian reference was intended.

As for the recital of Psalm 49, Mendelssohn pointed out that it described, rather movingly, the brevity of man's life, the vanity of all temporal power, the victory of life everlasting over death, and the reward and punishment to be meted out in the hereafter. Hence the psalm had been chosen for reading during the week of mourning for a deceased person, and its recital at the memorial service for the Russian empress was entirely in keeping with Jewish ritual. Mendelssohn quoted his own beautiful German rendering of this psalm. It was incomprehensible to him, he said, how Kypke could have considered it disrespectful.

Kypke's angry rejoinder to this impressive testimonial was submitted to the royal commissioner on July 16, 1777 (just as Mendelssohn was starting his trip to the East). It tried to disprove Mendelssohn's arguments as "unscholarly" and insisted that the prayer, irrespective of its origins, had come to be associated with anti-Christian sentiment. At the time of Mendelssohn's arrival in Königsberg the case was being studied by the authorities, and it is quite understandable that the community leaders were anxious to use his presence for the advancement of their case. What they wanted was nothing less than the abolition of the degrading practice of inspection. The personal impression that Mendelssohn made upon the count von Keyserling and the chancellor was no doubt an important factor in bringing this about. On September 2, 1777, a strong memorandum opposing Kypke's rejoinder was submitted, and in the following year a petition addressed to the king finally achieved the termination of the undignified practice. Kypke, who had a vested interest in it and had made a last minute effort to thwart the opposition, was absolved from his duty as inspector and charged merely to administer an oath to newly appointed cantors whereby they agreed to recite the prayer in the fashion laid down in the royal edict of 1703. A rise in salary compensated Kypke for the loss of his stipend, and the sum of four hundred thalers, which the community had raised by selling his former seat in the synagogue, was accepted as a gift by the local university. At long last the curtain had descended on this strange comedy.⁶⁵

About two months after his return from Königsberg, Mendelssohn went on another trip. Together with his wife and a friend, Dr. Joseph Haltern,⁶⁶ he traveled to Hanover, intending to stay there eight or ten days, and with a view to visiting Lessing en route back to Berlin. Originally,

להבל וריק: וריק הוא בגימטריא ישו והכונה להנוצרים, אל אל לא גימטריא צ"ג והוא כמו הגימטריא של מחמד שהוא אמונת הערבים וא"כ כאן מרומז שני האמונות הכוזבות שהיו מפורסמים בימים ההם (ע"פ הר"ש מגרמייזא)

ARUGA HA'BOSEM (45) זרוע גדולה

להתפלל להבל וריק כי בגימ' ישו ומחמט אלמי כל שמאמין בשניהם הם משתחיים להבל וריק

SEPHAROT SIDUR (46) סידור ספר

עלינו לשבת לאדון הכל, לתת גדלה ליוצר בראשית, שלא עשנו כגויי הארצות,

ולא שמנו כמשפחות האדמה. שלא שם חלקנו כהם, ולא גורלנו ככל המונם, שהם משתחיים להבל וריק, ומתפללים אל אל לא יושיע.

ועט, וכשיאמר "ואנחנו משתחיים" יכרע כל גופו ואנחנו משתחיים לפני

KITZUR SHULCHAN ARUCH - R' SHLOMO GANZFELD (47) קיצור שולחן ארוך

ואומרים עלינו לשבת, וכו', וצריכין לאמרו באימה וביראה. ויהושע תקנו בשעה שפבש יריחו. ואחר כך אומרים מזמור של יום ושאר מזמורים - בכל מקום ומקום פני מנהגו.

1804-1886

MINHAGIM UMINHAJOT (48) אורח חיים ומנהגים

[במול מנהגים מפני חשש חקות הגוים] כמה מנהגים נשתנו מפני שהתחילו הגוים להשתמש בהם, כמו המנהג שנהגו לפנים בבשמים לכבוד המת ואמרו יו"ט שני לגבי מת כחול שויה רבנן ואפילו למינו ליה גלימא ולמינו ליה אסא (הרס) ובשמים של מתים לכבודם (ברכות נ"ג, ביצה ו'). ובטל המנהג לפי שהגוים התחילו לנהוג כן לכבוד את המת בפרחים, וכן במצבה שנאמר לא תקים לך מצבה אשר שנת ה', אף שהמצבה היתה חביבה בימי האבות (ספרי פ' שופטים), מפני שעשו האומות אותה חק לעבודתם. גם אין לנו מתפללין עתה בכריעת ברכים כמו שעשה דוד המלך ואח"כ שלמה בביהמ"ק ודניאל חולחם, משום שקבעו אותה הגוים לחוק בעבודתם, ואנו עושין כן רק בתפלה עלינו ברה"ה ובעבודה ביו"כ (מעמי המנהגים לקוטים ל"ז ע"א).

SHULCHAN ARUCH (49) אורח חיים (אורח חיים)

ד (יג) במוסף יאמר שליח צבור סדר (ה) עבודה: הגה ונוהגין (יד) לפל על פניהם כשאומרים ויהפניו וקעם, גם בעלינו לשבת, אבל שליח צבור אסור (ו) לעקר ממקומו בשעת התפלה כדי לפל על פניו, (טו) ויש למחות (טז) ביד העושים כן:

NEFESH HA'RAV (50) נפש הרב

טו] רבנו אמר, שהבדל יש בין מנהג הכריעה של עלינו לבין מנהג הכריעה שבסדר העבודה, שענין "נופלים על פניהם" הוא יותר מאשר כריעה והשתחויה, דהיינו - שפניו דבוקות ממש בקרקע, ואילו "כורעים ומשתחוים" (דעלינו) אין משמעו אלא שכורע על ברכיו ע"ג הקרקע, ונוטה את ראשו כלפי הקרקע (בפאראלעל+ לה), ונקרא "פישוט ידים ורגלים", שצריך להניח כפיו לפניו על הקרקע בכדי שיהיה ראשו נוטה כלפי הקרקע, אבל א"צ שיגעו פניו בקרקע אלא בשעה שאומרים "ינופלים על פניהם". (עיין היטב מזה בסי' מעשה רב. די"ע.)

MACHZOR OF THE RAV (51)

Aleinu

82. The Rav noted that there should be a distinction between the bowing done during Aleinu and the bowing done during the Avodah. In Aleinu, we speak of *bending the knees and bowing*, which implies that one should bow by placing one's knees on the ground and then bending one's head so that his face is parallel to the ground, without prostrating oneself completely (Nefesh HaRav, p. 213).

SHENAYOS (53) אגודת אגודת

The Rabbis taught in a Baraisa: קידה על אפנים - *KIDAH* means to bow down UPON THE FACE; AND SO IT STATES: "וַתִּקַּד בַּת־שֵׁבַע אֶפְנִים אָרְצָי" - *THEN BATHSHEBA BOWED DOWN [va'tikod] ON HER FACE TO THE GROUND.* [29] *KERIAH* means going down ON THE KNEES; AND SO IT STATES: "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶת־פָּנָיו אֶרֶץ" - *AND SO IT STATES: [Solomon] arose from before the Altar of HASHEM FROM KNEELING [mi'keroa] ON HIS KNEES.* [30] *HISHTACHAVAAH* MEANS EXTENDING THE ARMS AND LEGS, i.e. complete prostration on the ground. AND SO [IT] STATES: "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶת־פָּנָיו אֶרֶץ" - *SHALL I AND YOUR MOTHER AND YOUR BROTHERS COME PROSTRATE OURSELVES ON THE GROUND TO YOU?* [31]

MAASEH RAV GRA (1720-1797) (52) נשאל רב

א) כריעה ב"עלינו" ובחזרת הש"ץ. "הנהגה ראיתי הרבה בני אדם מתמיהים על מנהג החסיד דקהילתנו בענין ההשתחוואה בר"ה ויוכ"פ שהוא משתחוה בפישוט ידים ורגלים לא כמנהג העולם. אבל אדרבא, הם מן המתמיהים, שהחסיד הנ"ל קיים דינא דגמרא, רק על כל ישראל יש לדונם ג"כ לכף זכות, לפי שאי אפשר להם לעשות כן, אא"כ נעשה לנו נס, כמו בזמן שביהמ"ק היה קיים, שהיו עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, כי סדנא דארעא חד הוא, שבימים נוראים שחיוב להתפלל בכנופיא, ובפרט ע"פ זוה"ק, ובכל המדינות בבכ"נ ובבתי מדרשות דחוק מאד". (ספר הליקוטים דף קי"ע ע"א)

VAYIKRA (54) ויקרא (כ"ו: 1)

לא-תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה כי אני יהוה אלהיכם: את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: פפפ. נ"ו פסוקים. חז"ל סימן. לאחרונה סימן.

¹You shall not make idols* for yourselves, and you shall not erect for yourselves a statue or a pillar, and in your land you shall not emplace a flooring stone upon which to prostrate oneself - for I am HASHEM, your God. ²My Sabbaths shall you observe and My Sanctuary shall you revere - I am HASHEM.

MISHNA BERURAH (55) משנת ברורה

(יד) לפל על פניהם. וענן סימן קלא, היש להשתטח עשבים על הרצפה משום דאסור לשטח אפיו על הרצפה, או יחץ בטליתו: (טו) ויש למחות דברי שנינו: אפלו נחש ברוח על עקבו לא יפסיק: (טז) פ"ד העושים בן. אבל פ"ד פ"ט המנהג שגם השליח-צבור עושה בן, ונראה שהם סומכין דהליכה לא מקרי הפסק [ט"ז]. וכעת פ"ט המנהג שנותנין עוד שטענדע"ר לפניו, ובצבודה מסלקין אותו השטענדע"ר (י) ואין יורה רולני ומ"ח.

סימן י"ח

ב"ה ערב ש"ק פרשת שלח שנת תרע"ז לפ"ק.

בש"ע או"ח סי' קל"א סעי' ח' בהנ"ה וז"ה וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו בפישום ידים ורגלים וכו' אבל אם נוסה קצת על צדו מותר וכן יעשו ביוהכ"פ כשנופלין על פניהם אם יציעו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע ובין נוהגין עב"ל עיי"ש ועיין בשו"ת לבושי מרדכי מהגאון רמ"רע שליט"א בהל"ק או"ח סי' ק"ד שנשאל על דבר המנהג לשטוח עשבים ורצו הקהל לבטל זאת מחמת אבק המעלה ועולה ע"י עשבים ורוצים לשטוח ולהציע יריעות הנקרא "מעפיבע" על גבי הקרקע של ביהכ"נ ומפל"ל שם ומסיק להלכה וז"ל תבנא דרינא דלא מהני רק עשבים או מחצלאות הנקרא "מאנען" כמבואר ברמב"ם הל"ב עכ"ל פרק ו' שטוחנים לפרוס מחצלאות ועשבים בבתי כנסיות עב"ל הרמב"ם ומסיק ע"ז הלבושי מרדכי ועשבים ודאי משוכחים כמנהג הקדמונים ומשום חיוק אבק ועפר ע"ז נאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע ובפרט שדרך "המעפיבע" לקבוע אותם בותרות בחורים גדולים בידוע למען לא יכשלו במדרס עליהם בהליכת א"כ לכ"ע אסור גם לסברת המחצית השקל ובענין השתחו' על הרצפה נזרו כמה נזירות וה"נ יש לנזור שאינו קבוע אסור קבוע משא"כ בעשבים לא שייך קביעות ועיי' במרי מנדים סי' קל"א דהמעם בשמיות עשבים משום היכרא שידעו העולם שצריך הפסק ומטעם זה ודאי לא מהני "מעפיבע" רמאי היכרא יש בזה הא ככל החריים גדולים ישנם שטוחים בזה"ו בנלע"ד עכ"ל הגאון לבושי מרדכי עיי"ש.

ולפענ"ד ה'י נראה שדוקא צריך עשבים מטעם אחר דהנה יש לרייק בכבדי רכיני הרמ"א ז"ל שכתב אם יציעו שם עשבים כדי להפסיק עכ"ל ולבאורה אם בוונת הרמ"א משום הפסק דוקא מה זה דקאמר "עשבים" יציעו הוה ל'י לומר דפסיקו באיזהו דבר או אפי' עתה שנקם הרמ"א עשבים הוה ל'י לומר ריזיעו עשבים או שאר דבר להפסיק

על כן נראה לי דבר חדש הרמ"א דייקא נקים עשבים והרמ"א לשיטתו או"ל דהנה איתא ברמ"א או"ח סי' תצ"ד סעי' ג' בהנ"ה ח"ל ונוהגים לשטוח עשבים בשבועות בבית הכנסת והביתים וזכר לשמחת מתן תורה עב"ל עיי"ש והמעם למה שנוהגין לשטוח עשבים בביהכ"נ ובבתים וזכר לשמחת מתן תורה שהי' עשבים סביב הר סיני שנאמר גם הצאן והבקר אל ירעו וכו' שמע סינה שהי' שם מרעה כן הוא המעם בלבוש סי' תצ"ד עיי"ש הרי דשמיות עשבים הוא זכר לשמחת מתן תורה.

והנה מבואר בש"ע או"ח סי' תקפ"א כמנ"א ס"ק ב' ובמחצית השקל שם בשם תוספת בבא קמא רמשה עלה בר"ח אלול לקבל לוחות אחרונות וירד ביום הכיפורים וכן מבואר ברש"י ז"ל בחומש בפ' יתרו בפסוק ויהי מסחרת עיי"ש הרי דביוהכ"פ ירד משה עם הלוחות מן ההר והוה דומיא דמתן תורה דהא מהאי טעמא קבעו יוהכ"פ לדרות משום שמשא ירד עם הלוחות האחרונות ביוהכ"פ ונמחל להם חסא הענל עיי' במחצה"ש סי' תקפ"א עיי"ש וא"כ ביון שכל עיקר יוהכ"פ עושין זכר לירידת משה עם הלוחות והוה או שעת מתן תורה של הלוחות האחרונות ובשעת מתן תורה המנהג לשטוח עשבים בביהכ"נ לשמחת מתן תורה כמו שהבאתי מן הרמ"א סי' תצ"ד על בן נקם הרמ"א כאן לענין יוהכ"פ נ"כ להציע עשבים שהי' בזה רמז לשני דברים ראשית שהי' הפסק בין הקרקע וגם שהי' זכר לשמחת מתן תורה הלוחות האחרונות שניתן לנו ביוהכ"פ כן נלע"ד לפרש הרמ"א שנקם דוקא עשבים שיש בזה שני טעמים זכר לשמחת מתן תורה הלוחות האחרונות וכדי להפסיק בין הקרקע.

והנה הנם שנתבטל המנהג הזה לשטוח עשבים בחג השבועות בקרקע דביהכ"נ כמו שהעיד ע"ז בספר ערוך השולחן או"ח סי' תצ"ד אות ו' בסופו ס"ס ביוהכ"פ שבכ"א"ח מוכרחין להפסיק בין הקרקע כשנופלין על פניהם בוראי טוב יותר לשטוח דייקא עשבים להפסיק כדי שהי' בזה נ"כ רמז וזכר להורדת משה מן החר ביוהכ"פ עם הלוחות האחרונות.

1823

יד קבר בארנו בסימן תר"ז = ששוטחין עשבים בבית הפנסת בערב יום-כפור קדם תפלה ולכן צריך לשטח עשבים להפסיק בינם לרצפה לפי שנופללים על פניהם בעבודה. ואפלו אין שם אכן משפית רק קרקע עולם, צריך הפסק. ונוהגים לשטח עשבים בכל בתי פנסיות וברי מדרשות אף שאין שם רצפת אבנים רק של לבנים או נסרים. [מין] ואם לא הציעו עשבים בבית הפנסת או שיש עומדים במקום ריקן מעשבים, [מין] יש להם לחוץ ולהפסיק בכנפי טליתם בין פניהם לקרקע. וכל זה בנפילת פורעים שנופללים על פניהם, אבל בנפילת פורעים (מין) [מין] שבעלינו, אין צריכים עשבים ולא לחוץ בטליתו. וכמו שכורעים בראש-השנה, שאין צריכים כלל:

לפני ד' אלקיך, שהכונה היא — להשתחוות בעזרה, ואף דפסוק זו נמצא בפי ביכורים, אין זה כלל מסדר מצות הבאת הביכורים, אלא די כללי הוא בכל הנכנסים לעזרה שישתחוו קודם שיצאו, ועיי משניור תמיד פיו ופי' שזכר שמה כמה פעמים — השתחוה ויצא, ומפסוק זו דפי' ביכורים המקור לכל זה [וכי"ה באדרת אליהו לפי כי תבוא עהיני הנ"ל]. והנה יש איסור לאו בכהן הנכנס להיכל שלא לעבודה. ועיי רמב"ם פ"ב מביאת מקדש הי"ד ובכסף משנה שם, בנכנס להשתחוור לבד, אם לוקה או לא. ונקודת הדיון בזה, דהשתחוי' הוי' קיום פנים, אן איננה עבודת פנים, ועל כן יש לדון אם עדיין נקראת ביאה ריקניו בנכנס לשם השתחוי' או לא. ואכמ"ל. ועכ"פ מאחר שבמקדש גופא לא היו משתחויים אלא הגברים שהיו בעזרה, דהשתחוי' אינה קיום אלא בפנים בעזרה, לא נהגו לכרוע ולהשתחוות בזה"ז — זכר למקדש —

אלא הגברים. אך הנשים שהיו תמיד רחוקים, כלומר, שתמיד היו חו לעזרה — ובזמן המקדש גופא לא היה משתחוות, ממילא בזה"ז ל שידך לעשות זכר למקדש לנשים לדבר שלא היו עושות כן בזמן המקדו גופא.

[ח] מנהג הנשים בכריעות: רבנו הזכיר שבהיותו בליטא לא ראה שיהיו הנשים נוהגות "ליפול כורעים" ביוה"כ בשעת אמירת השי"ץ סדר העבודה בתפילת מוסף, עד שבא לברלין. השם ראה לראשונה מנהג זה, והתחיל אז לחקור על כך, מ"ט לא נהגו הנשים לעשות כן בליטא. והעלה בדעתו דהתוסי' בסוטה (מ:): ד"ה וכל כך למה, הביאו מירושלמי, דהקרובים היו נופלים על פניהם, והרחוקים היו אומרים בשכמל"ו. ובפשוטו ר"ל [וכי"ה בנימוקי הגרי"ב לסדר העבודה שבסידור אוצר התפילות] שהקרובים היו גם משתחויים וגם אומרים בשכמל"ו, והרחוקים רק היו אומרים לבד, מבלי להשתחוות. ובטעם הדבר שלא היו משתחויים, היה נראה לומר, עפ"י המבואר בנוסח התפילה שבמחזורים שלנו, שהכהנים והעם העומדים בעזרה וכו' היו כורעים וכו', שהקרובים היינו כל אלו שהיו עומדים בעזרה, והרחוקים היינו — כל אלו שלא היו בעזרה. [אכן בנימוקי הגרי"ב (הני"ל) ביאר כונת הירושלמי באופן אחר שהרחוקים ר"ל אותם בני אדם שלא היו יכולים לשמוע את השם מפורש יוצא מפי כה"ג.] דענין השתחוי' הוי' קיום דוקא בעזרה ולא מחוץ לעזרה, ודבר זה נלמד הוא מקרא דכתיב גבי ביכורים והשתחויית

HAREREI KEDEM (59) רורי קדם

בסדר אמירת עלינו וספיה"ע

שנוהגין לומר עלינו בשעת לאחר תפילת שחרית, ואומרים עוד פעם לאחר מוסף, ופלוגתתם היא צמ"ט, אס עלינו הוא חלק מהתפילה א"כ בכל תפילה לריך לומר עלינו צפ"ט, וכ"כ בשע"ת (רגל, א) צסס האר"י, ז'רריך לומר עלינו אחר ג' תפלות היום, ומשמע דלשיטתו הוא מקדר התפלה, דאס הוי על גמר עבודתו וליארתו מציהכנ"ס וכנ"ל צסס הצ"ח, א"כ דינו להאמר רק כשגומר סדר התפילה של אותה יום, ונראה דגם מה שלא נהוג עלמא לומר עלינו לאחר שחרית בשעת ור"ח, הוא משום שמתפללים שחרית ומוסף בחדא מחתא, ואין כאן גמר התפילה, אכל צאמת עיקר דינו הוא לאחר התפילה.

ובזה נראה לבאר הפלוגתא לענין ספיה"ע, דאס עלינו הוי גמר התפילה, כיון שהספירה היא מלוא צפ"ע שזמנה גם לאחר התפלה, א"כ תפילת עלינו קודמת לספירה משום תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, והוא לריך לומר את תפלת עלינו שהיא חלק מתפילת ערבית קודם ספיה"ע, אכל אס עלינו נאמר על גמר תפילתו וליארתו מציהכנ"ס, א"כ דינו לספור קודם, ורק אח"כ סמוך לליארתו הוא אומר עלינו ויולא מציהכנ"ס.

בספירת העומר יש שני מנהגים, בספר שערי רחמים מהגר"א כ' שסופרים לאחר אמירת עלינו לשבת, ולפי החק יעקב (תפט, כ) וכן ס"ל להפמ"ג (א"ח תפט טו) סופרים קודם עלינו, ויל"ע צביאור פלוגתתם.

ונראה הצביאור בזה, דיל"ע מהו יסוד המנהג של אמירת עלינו בקוף התפילה, האס הוא דין בגמר התפילה שכל תפילה ותפילה בקיומה אומרים עלינו, או דלמא תקנת עלינו היא לאומרו בשעה שיולאים מציהכ"ס, והנה צצ"ח צא"ח (סי' קל"ג) כתב, "ואומר עלינו לשבת הטעם הוא לתקוע בלצבינו קודם שנפטרים לצתיהם יחוד מלכות שמים ושיחזק בלצבינו אמונה זו שיעציר הגלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם וכו', כי אז גם כי יש לכל אחד מישראל משא ומתן עם הגוים עו"ז וגילוליהם ומללחים, לא נכנה בלצבינו אל האלילים ואל יעלה במחשבה חס ושלוש שום הרהור עבירה", ולפי"ז נראה דעיקר חובת עלינו הוא בשעה שהוא יולא מציהכ"ס. ומנהג החת"ס ז"ל הי' שלא לומר עלינו לאחר מנחה בער"ש שלא יולאין מציהכ"ס אז עד לאחר ערבית, וכן מה"ע לא אומרים עלינו לאחר מוסף ציוה"כ ולאחר מנחה, כי יושבים כל היום צציהכנ"ס. אולם יש

60

NEFESH SHIMSHON

עלינו לשבח

תנא

עלינו לשבח

- 23 כוחות הסט"א מכניסים בראשו של המתפלל כל מיני שטויות והבלי
- 24 העולם, שחכליתם לבלבל את מוחו ולהסיח את דעתו מהרשם שהותירה
- 25 בו התפילה וה"פנישה" שנפגש עם המלך. מתוך כך הם מצליחים גדולים
- 26 ממנו את כל מה שהשיג ע"י תפילתו.
- 27 על כך באה תפילת "עלינו לשבח", בה אומרים אנו "שהם משתחוים
- 28 להבל וריק וכי' ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך המלכים
- 29 וכי' אין עוד!" במילים אלו מכריזים אנו שכל הבלי העולם הם "הבל
- 30 וריק" אין בהם ממש ואין שום מציאות מבלעדי מציאותו ית"ש - "אין
- 31 עוד מלבדו", וכזה יצרים אנו מחיצה בינינו לבין הכלי העולם, וממילא
- 32 איננו נחננים להם בית אחיזה לבלבל את השקפתנו והכרתנו בגדלות
- 33 השי"ת - אין עוד מלבדו!
- וכיחר ביאור.
- 34 לעיל (בפרק פרישת הקטורת) בארנו בשם מו"ן הגר"י זצ"ל, שכל כח
- 35 היצה"ר וחיילותיו הוא רק כח הדמיון. בעצם אין להם כח כלל, אלא
- 36 שתשיות"ת נתן לכוחות הסט"א כח לסמא את עיני האדם ולהראות לו כאילו
- 37 הוא [האדם] הפועל, והוא עשה ועושה ויעשה וכי' - טענות שונות
- 38 ומשונות שתכליתן להראות כי "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".
- 39 לאחר שהסט"א "שיכנעה" את האדם כי הוא העושה חיל, ממילא מתחילה
- 40 היא לבלבל את מוחו בסדרות מטורדות שונות: כיצד יחגבר על מקרה זה,
- 41 ומה יענה לזה, וכיצד יסתר עם זה וכו' - הכך נובע מיסוד אחד: הסט"א
- 42 נטעה בו מחד את ההרגשה שהוא הפועל, והוא העושה, ומאידך את
- 43 הדמיון כאילו הבעיה המונחת לפניו נראתה היא, ואם לא יפטרנה מהר
- 44 יחרב העולם...
- 45 אם רק יאמר האדם בעוז ובחילי שכל תעוועי העולם הם "הכל וריק"
- 46 ואין בהם ממש, וממילא גם יקל עליו להגיע להכרה כי "ה' הוא האלקים
- 47 אין עוד", שוב לא יהיה כח הסט"א לבלבל את מוחו, שכן הכל הוא
- 48 מאתו ית' והכל תלוי בו.

נפש שמשון

תנ

- אפשרות להשיגה בכל מקום, ולכן היה מקום לחשוב שיש לומר אותה
- רק באל"י.
- כדי לבאר את הענין עלינו להקדים ולבאר את מיקומה של תפילת
- "עלינו, בסדר התפילה, על מנת שנוכל מתוך כך גם להבין מעט כמה
- גדולים כוחה ומעלתה.
- שמירה על התפילה**
- 1 בדברי הקדמונים מבואר, שיעקר תפקיד אמירת "עלינו לשבח" היא
- 2 שמירה על התפילה. משל למה הדבר דומה? לאדם שקיבל רשות מאת
- 3 המלך להיכנס לבית גנזי, ואכן נכנס הלה ולקח מלוא חפניו אבנים טובות
- 4 ומרגליות, שיהיה בהם כדי סיפוקן לכל חייו. אלא שתחושו הוא לצאת
- 5 מבית הגנזים באופן זה, שמא כשיצא מחוץ לאוצר המלך יראוהו אינשי
- 6 דלא מעלי ויגזלו ממנו את כל אשר לו. לשם כך הוא עושה לעצמו עטיפה
- 7 שתעטוף את האוצר הבלום שהוא לקח מגנזי המלך ותסתירוהו מעיני כל
- 8 חי.
- 9 יהודי מתפלל את כל סדר התפילה, בונה בנין שלם בנוי לתפיות, ועתה
- 10 יש חשש שכשיראוהו המזיקים יתקנאו בו ויגזלו ממנו את האוצר, לכן
- 11 מקיף הוא אותו בשבח זה של תפילת "עלינו לשבח" שמהווה חומה מפני
- 12 כל המזיקים.
- 13 משל זה הובא בקדמונים, אלא שלכאורה יש להקשות על כך כיצד
- 14 יגזלו ממנו מה שניתן לו מן השמים והלא אין אדם נוגע במוכן לחברו.
- 15 כמלוא נימה, וכאן הרי עוסקים אנו בשפע הניתן לו מדי השי"ת בעצמו.
- 16 כיצד יתכן, אפוא, שיבואו לגזול זאת ממנו. ואם בכל אופן שייך שכביכול
- 17 יגזלו זאת ממנו - כמה תועיל תפילת "עלינו לשבח" לשמור את תפילתו?!
- 18 והנה כבר נתבאר בכמה מקומות, כי תועלת התפילה היא בתרתי:
- 19 התועלת הראשונה - עצם מילוי כל בקשותינו, השפע הנשפע כתוצאה
- 20 מתפילתנו - רפואה, ברכה, הצלחה וכי' וכו', והתועלת השניה שהיא הרווח
- 21 היותר גדול זה הקירבה-אלקים שהשיגנו בתפילה! היינו בבית המלך
- 22 וכביכול נפגשנו עמו והתקשרנו אליו, וזוהי עיקר התועלת שכתפילה.

- 1 כך יוצא היהודי מן התפילה בהרגשה שתלוי הוא לגמרי בחסדי השי"ת,
2 וזו התכלית הגרצית.

תפילת "עלינו" - 'קיר' בינינו לסט"א

- 3 נקודה זו מועילה להסיר את כל הקטרוגים מהתפילה, שכן כאשר באים
4 על האדם שודדים ומבקשים לשדוד ממנו את כל ממונו, מה הוא עושה?
5 יוצר מחיצה, חומה גבוהה דלתים ובריח, בין השודדים לממונו.
6 כך גם אנו יוצרים מחיצה בין ה"פנים" ובין ה"חוץ" - אנו בונים קיר
7 החוצץ בינינו לבינם - קיר שמחד יבדיל בינם לבינינו ומאידיך יקרבנו יותר
8 למקור השפע. "שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה";
9 הם בחוץ - "מתפללים להבל וריק" וכו', ואנחנו בפנים - "כורעים
10 ומשתחווים ומודים לפני מלך מלכי המלכים" וכו'.
11 כאן מוכרח להיות שבח כזה שהוא בגדר "שאין שבח כמוהו ליוצרנו
12 ועלה על כל השבחות שבעולם". שבח כזה יוצר אהבה כה מופלאה בין
13 השי"ת לעמו, שכאשר אומרים אנו "אין עוד" ואנו בפנים מהמחיצה, והמה
14 [כוחות הסט"א] מעבר למחיצה, הרי שיצרנו קיר איתן המייחד אותנו עם
15 בוראנו ביחוד של קיימא, מעין מחיצה שאין בכח שום מוזיק לפורצה. או
16 אז נשארים אנו עם השי"ת לבד וממילא כבר נמצא עמנו כל השפע כולו.

נ"ג (61) BACH

עלינו לשבח: הטעם שאומרים עלינו בסוף התפילה הוא לתקוע בלבינו קודם
שנפטרים לבתינו יחוד מלכות שמים ושיחזק בלבבינו אמונה זו שיעביר
הגלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון במלכות שדי כי אז גם כי יש לכל
אחד מישראל משא ומתן עם הכותים ומצליחים לא נפנה לבבינו אל האלילים
ולא יעלה במחשבה ח"ו שום הרהור עבירה (ב"ח - אר"ח ס' קל"ג).

(62) ר"מ MUNK

The Olenu is among the most meaningful of our prayers. In its first part it emphatically pronounces the decisive difference between our belief in G-d and the belief of the rest of mankind; while the second part with equal emphasis utters our confident hope (which is part of even that belief) that ultimately all men will return to G-d. A return to G-d, according to the Jewish view does not imply the acceptance of the Jewish faith at all, but rather the recognition of the One G-d as the Immutable Source of Truth and lovingkindness, and the decision to serve Him, each one in the way willed by Him (cf. our comm. to *ישני נכרי* p. 27).

ושמא תאמר אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בני בנימין מפני מה נהרגו, היה להן לסנהדרין גדולה שהניח משה ויהושע ופינחס בן אלעזר עימם, שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם, ויגביהו (בגדים) אחד למעלה מארכובותיהם, ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד בבית אל, יום אחד לחברון, יום אחד לירושלים, וילמדו את ישראל דרך ארץ, בשנה בשנים בשלש, עד שיתישבו ישראל בארצם, יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולם כולו שברא מסוף העולם ועד סופו, הן לא עשו כן, אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד נכנס לכרמו וליינם, אמר, שלום עליך נפשי, כדי שלא להרבות את הטורח, ושנו חכמים במשנה, הוי (מעט עוסק ועוסק) [מעט בעסק ועוסק בתורה], והוי שפל רוח בפני כל אדם [ואם בטלת מן התורה יש לך הרבה בטלים כנגדך] (אבות פ"ד מ"ה), וכשעשו בגבעת בני בנימין דברים מכותעין ודברים שאינן ראויין, באותה שעה ביקש הקב"ה להחריב את כל העולם כולו, אמר לא נתתי תורתך לאילו (לא) [אלא] שיקראו וישנו בה וילמדו הימנה דרך ארץ אלא לא כך כתבתי בתורתך אף על פי שאין בהן דברי תורה אלא מדרך ארץ ורדפו מכם חמשה מאה (ויקרא כ"ה י"ז), אבל אם תעשו את התורה ותעדיפו עליה, אחד מכם יודף אלף ושנים ינוסו רבבה (דברים ל"ב ל'), לפיכך נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרג מהן שבעים אלף, ומי הרג את כל אילו, אמרו, לא הרג אותן אלא סנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופינחס בן אלעזר הכהן.

Tanna d'Bei Eliyahu states that if the Jewish People had no other character trait but that of *derech erez*, they would still be worthy of the blessing: "And one of you shall pursue five hundred" (Leviticus 26:8).⁹

The point is this: the courtesy and good manners found in God's People are different from those of the rest of the world; they derive from a holy and exalted source.¹⁰ In his poem printed at the beginning of *Likutey Moharan*, Rabbi Nachman writes: "The customs of the other religions do not equal ours. Their wise men contrived them from their own hearts. Their practices are the product of the human mind. But Moshe ascended on high..." In other words, the paths of righteousness that the children of the Living God are commanded to follow were brought down by the Faithful Shepherd from the hidden places of the heavens.

Reb Nosson wrote something similar:

"Someone was once speaking with Rabbi Nachman about another person, and praised the man for his moral behavior. He called him 'ethical.' The Rebbe replied that a Jew cannot be called ethical. Those who practice morality based on common sense and fairness alone may be 'ethical,' but the Jews are a holy people, and even those commandments which are logical and fair, they observe because God commands them in His Torah, and not merely out of reason."¹¹

(60) אל *אל (64) SHABBOS

וואד יהושע בן נון *בשעה
שעלה משה למרום מצאו דהקביה שהיה קישר בתרים לאותיות אבד לו
משה אין שלום בעירך אבד לפנוי כולם איש עבד שנותן שלום לרבו אל
: הוה לך לעורני מיד אבד לו *ועתה יגדל נא כח ה' באיש דברת * (אבד) ר' :
יהושע בן נון מיד *יורא העם כי בושש משה אל חקרי בושש אלא באו שש :
בשעה שעלה משה למרום אבד לחן לישראל לפני ארבעים יום בתחלת שש
אני בא לפני מ' יום בא שמן ועירבב את העולם אבד לחן משה רבכם היכן
הוא אבדו לו עליה למרום אבד לחן באו שש ולא השגירו עליו כח ולא השגירו
עלן תראה לחן דשח משה והייט דקאמרי ליה לאורה *כי הוה משה האיש ונז :